

دانشگاه زابل

مدیریت تحصیلات تکمیلی
دانشکده ادبیات و علوم انسانی
گروه جغرافیا

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد در رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری

ارزیابی و تحلیل توزیع کمی و کیفی امکانات و خدمات شهری با رویکرد عدالت اجتماعی (مطالعه موردی شهر زابل)

استاد راهنما:

دکتر غلامعلی خمر

استاد مشاور:

دکتر اکبر کیانی

تهیه و تدوین:

صادق اکاتی

زمستان ۱۳۹۳

تقدیم به

پدر و مادر مهربانم

که در همه می احوال زندگی یار و یاورم بودند

برادران و خواهران عزیزتر از جانم

و همه می دوستداران علم و ادب

به نام آنکه آدمی را با گل خویش سرشت

پاس نامه

منت خدای را عزوجل که طاعتش موجب قرنتست و به شکر اندرش مزید نعمت هر نفسی که فرو می رود ممد حیاتست و چون بر می آید
مفرح ذات پروردگاری که بقایش را پیمانی نیست و پاس بی نهایت خدایی را که تشنگی عمیق من و باران مداوم و بی حد و حصر او مرا
قامت در زیر خیمه شکرش باز داشته است و دست یاری هر لحظه او در نشیب و فراز صخره های صعب زندگی مرا از اندیشه پر نگاه ماناسی
و گذشته است و عادت به روشنائی نور او در جاده زندگی، پاس این همه را از یادم برده است. چگونه شکر او گویم که سرپای وجودم
غرق در نعمت های اوست، خدایی که دیای بی انتهای بخشش است؛ و شکر و سپاس بنام آن کرامت بی انتها و عزت نفس بی منتی
که اندیشه ره سپردن در مسیر ارتقاء علم و ایمان و معرفت را به انسان ارزانی داشت و به لطف و بنده نوازی خلق را از بادیه کمرای به
سرحد هدایت رسانید.

و پاس خدایی را که پدر و مادری مهربان و فداکاری به بنده عطا فرمود و استیدی دلسوز و فریخته بر ایمن قرار داد.
بر خود لازم می دانم از تمام استیدی که راه علم آموزی را در مکتبشان هر چند با قدم های کوچک، آموختم کمال سپاسگزاری و قدردانی را
بجا آورم.

از زحمات و راهنمایی های عالمانه استاد راهنمای محترم این پژوهش جناب آقای دکتر علامعلی خمر، همچنین جناب آقای دکتر اکبر کیانی
استاد مشاور این پایان نامه شکر و قدردانی کنم.

صادق اکاتی

زمستان ۱۳۹۳

چکیده

عدالت اجتماعی از جذابترین شعارهای مکاتب بشری در طول تاریخ بوده است و در دهه‌های اخیر یکی از مهمترین موضوعاتی است که دانشمندان علوم اجتماعی به آن توجه دارند. این امر ناشی از رویکرد واقع بینانه تمامی رشته‌های علوم انسانی به فرایندهای نابرابری در جهان می‌باشد. لیکن اخیراً روش‌های بررسی نابرابری‌ها در توزیع مراکز خدماتی بیشتر در قالب طرح‌های کاربری زمین شهری، میزان سرانه کاربری‌ها و تحلیل با مدل‌های کمی رایج در قالب مناطق قراردادی شهرداری (بدون توجه به شعاع حوزه نفوذ خدمات شهری) انجام گرفته است و به دسترسی به خدمات شهری کمتر توجه شده است. بر این اساس، ارزیابی و تحلیل توزیع کمی و کیفی امکانات و خدمات شهری با رویکرد عدالت اجتماعی به عنوان مهم‌ترین هدف پژوهش حاضر مطرح است. در این پژوهش با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای، مراجعه به سازمان‌های مربوطه، مشاهدات میدانی و پرسشنامه به تحلیل و ارزیابی خواست ساکنان محلات مختلف شهر زابل در زمینه خدمات شهری پرداخته شده که با استفاده از نرم افزار آماری SPSS و نرم افزار ArcGIS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج تحقیق، با توجه به تحلیل‌ها نشان می‌دهد، شهر زابل با ساختار فضایی گوناگون، الگوی نابرابری در دسترسی به خدمات شهری نشان می‌دهد. بنابراین در پایان پژوهش حاضر، پیشنهادها و راهکارهای اساسی به منظور دسترسی برابر به خدمات در بین نواحی مختلف شهر زابل ارائه گردید.

واژگان کلیدی: عدالت اجتماعی، امکانات و خدمات شهری، شهر زابل، ArcGIS

صفحه	عنوان
------	-------

فصل اول

مقدمه و کلیات

۲	۱-۱- مقدمه
۴	۱-۲- بیان مسئله تحقیق
۶	۱-۲-۱- سوالات تحقیق
۶	۱-۲-۲- فرضیات تحقیق
۶	۱-۳- پیشینه تحقیق
۷	۱-۳-۱- تحقیقات داخلی
۸	۱-۳-۲- تحقیقات خارجی
۸	۱-۴- اهداف تحقیق
۹	۱-۵- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق
۱۰	۱-۶- محدودهی موضوعی، زمانی و مکانی تحقیق
۱۰	۱-۷- موانع و محدودیتهای انجام تحقیق

فصل دوم

مبانی نظری تحقیق

۱۲	پیش درآمد
۱۲	۲-۱- تعاریف و مفاهیم
۱۳	۲-۱-۱- فضا
۱۳	۲-۱-۱-۲- توزیع فضایی
۱۴	۲-۱-۱-۳- مفهوم خدمات
۱۵	۲-۱-۱-۴- اهمیت و تعریف خدمات شهری
۱۷	۲-۱-۱-۵- خدمات و انواع آن

صفحه	عنوان
۱۹	۶-۱-۱-۲- محوره‌های اصلی خدمات شهری
۲۱	۷-۱-۱-۲- نقش خدمات در توسعه
۲۲	۲-۱-۲- نظریه‌ها و مکتب‌های مرتبط با خدمات شهری
۲۲	۱-۲-۱-۲- نظریه عدالت اجتماعی و خدمات شهری
۲۲	۱-۱-۲-۱-۲- عدالت و برداشتهایی از آن در جهان و ایران
۲۳	۲-۱-۲-۱-۲- تاریخچه بحث عدالت اجتماعی و فضایی در شهر و مباحث جغرافیایی
۲۶	۳-۱-۲-۱-۲- عدالت فضایی و عدالت جغرافیایی
۲۷	۴-۱-۲-۱-۲- معیارهای عدالت فضایی
۲۹	۵-۱-۲-۱-۲- دسترسی به خدمات شهری و عدالت اجتماعی
۳۰	۲-۱-۲-۲- نظریه نوگرایی
۳۱	۳-۱-۲-۲- دیدگاه سیستمی خدمات شهری
۳۲	۴-۱-۲-۲- دیدگاه برنامه ریزان مکانی
۳۴	۵-۱-۲-۲- دیدگاه کارکردگرایی در شهر
۳۶	۶-۱-۲-۲- دیدگاه ساختارگرایی
۳۷	۷-۱-۲-۲- کاربرد دیدگاه جغرافیای اکولوژیک و شهر در خدمات شهری
۳۸	۸-۱-۲-۲- دیدگاه نظریه نوگرا پیرامون استقرار کاربریهای خدماتی
۳۹	۹-۱-۲-۲- نظریه سلامت روان
۴۰	۱۰-۱-۲-۲- دیدگاه مکتب‌های فضایی
۴۲	۲-۱-۲- سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS)
۴۲	۱-۳-۱-۲- ارزیابی با سیستم اطلاعات جغرافیایی
۴۳	جمع بندی

صفحه	عنوان
------	-------

فصل سوم

مواد و روشها

۴۶	پیش درآمد
۴۶	۳-۱- معرفی اجمالی منطقه مورد مطالعه
۴۶	۳-۱-۱- موقعیت، حدود و وسعت شهر زابل
۴۷	۳-۱-۲- پیدایش و پویایی شهر زابل
۴۹	۳-۱-۳- عوامل و مراحل توسعه فیزیکی شهر زابل
۴۹	۳-۱-۴- ویژگیهای جغرافیای طبیعی شهر زابل
۴۹	۳-۱-۴-۱- توپوگرافی و ژئومورفولوژی منطقه سیستان
۵۱	۳-۱-۴-۲- زمین شناسی منطقه
۵۱	۳-۱-۴-۳- ویژگیهای زمین لرزه ای منطقه
۵۲	۳-۱-۴-۴- اقلیم منطقه
۵۳	۳-۱-۴-۵- باد منطقه
۵۳	۳-۱-۴-۶- بارندگی منطقه
۵۴	۳-۱-۴-۷- دما
۵۴	۳-۱-۴-۸- رطوبت
۵۵	۳-۱-۴-۹- ساعات آفتابی
۵۵	۳-۱-۵- عوامل انسانی (سیاسی، اقتصادی و جمعیت)
۵۵	۳-۱-۵-۱- تقسیمات سیاسی
۵۷	۳-۱-۵-۲- ویژگیهای اقتصادی
۵۸	۳-۱-۵-۲-۱- کشاورزی و دامپروری
۵۹	۳-۱-۵-۲-۲- صنعت و معدن

صفحه	عنوان
۵۹	۳-۲-۵-۱-۳ - ویژگیهای کالبدی فیزیکی شهر زابل با توجه به اقلیم
۶۰	۳-۲-۵-۱-۳ - جمعیت و تحولات آن در شهر زابل
۶۱	۳-۲ - روش تحقیق
۶۱	۳-۲-۱ - جامعه آماری و جامعه نمونه
۶۲	۳-۲-۳ - روش و ابزار گردآوری داده‌ها و اطلاعات
۶۳	۳-۲-۴ - روش تجزیه و تحلیل
۶۵	جمع بندی

فصل چهارم

یافته های تحقیق

۶۷	پیش درآمد
۶۷	۴-۱ - یافته های تحقیق
۶۷	۴-۱-۱ - یافته های توصیفی
۶۷	۴-۱-۱-۱ - ویژگی‌های آماری مربوط به جنس پاسخگویان
۶۸	۴-۱-۱-۲ - ویژگی‌های آماری مربوط به سن پاسخگویان
۶۸	۴-۱-۱-۳ - ویژگی‌های آماری مربوط به شغل پاسخگویان
۶۹	۴-۱-۱-۴ - ویژگی‌های آماری مربوط به سطح تحصیلات پاسخگویان
۷۰	۴-۱-۲ - یافته های تحلیلی
۷۰	۴-۱-۲-۱ - تحلیل رضایتمندی از خدمات شهری
۷۱	ناحیه یک
۷۱	ناحیه دو
۷۲	ناحیه سه
۷۳	ناحیه چهار

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷۴	ناحیه پنجم
۷۶	۴-۱-۲-۲- تحلیل شعاع دسترسی خدمات برای جمعیت شهری
۷۶	۴-۱-۲-۲-۱- آتش نشانی
۷۷	۴-۱-۲-۲-۲- کاربری آموزشی
۸۰	۴-۱-۲-۲-۳- کتابخانه
۸۱	۴-۱-۲-۲-۴- پارکهای شهری
۸۲	۴-۱-۲-۲-۵- مجموعه های ورزشی
۸۳	۴-۱-۲-۲-۶- دفاتر جامع مراکز پست
۸۴	۴-۱-۲-۳- بررسی توزیع یکپارچه خدمات عمومی با توجه به جمعیت نواحی
۸۷	۴-۱-۲-۴- آزمون فرضیات
۸۷	۴-۱-۲-۴-۱- فرضیه اول
۸۸	۴-۱-۲-۴-۲- فرضیه دوم
۸۹	۴-۱-۳- نتیجه گیری و پیشنهادات
۹۰	فهرست منابع

صفحه	عنوان
۴۷	شکل ۳-۱: محدوده مورد مطالعه
۵۲	شکل ۳-۲: زمین لرزه منطقه سیستان،
۵۴	شکل ۳-۳: وضعیت جوی شهر زابل برحسب ماه در سال ۱۳۹۱،
۶۸	شکل ۴-۱: سن پاسخگویان
۶۹	شکل ۴-۲: شغل پاسخگویان
۷۰	شکل ۴-۳: تحصیلات پاسخگویان
۷۵	شکل ۴-۴: میزان رضایتمندی شهروندان نواحی پنجگانه شهر زابل
۷۶	شکل ۴-۵: میزان دسترسی به ایستگاههای آتشنشانی در سطح شهر زابل
۷۸	شکل ۴-۶: میزان دسترسی به مدارس ابتدایی در سطح شهر زابل
۷۹	شکل ۴-۷: میزان دسترسی به مدارس راهنمایی در سطح شهر زابل
۸۰	شکل ۴-۸: میزان دسترسی به مدارس دبیرستان در سطح شهر زابل
۸۱	شکل ۴-۹: میزان دسترسی به کتابخانه ها در سطح شهر زابل
۸۲	شکل ۴-۱۰: میزان دسترسی به پارکهای ناحیههای در سطح شهر زابل
۸۳	شکل ۴-۱۱: میزان دسترسی به مجموعه ورزشی در سطح شهر زابل
۸۴	شکل ۴-۱۲: میزان دسترسی به مراکز پست در سطح شهر زابل
۸۵	شکل ۴-۱۳: نقشه نهایی دسترسی به خدمات شهری به صورت یکپارچه
۸۶	شکل ۴-۱۴: اولویت بندی نواحی شهر زابل
۸۶	شکل ۴-۱۵: امتیازات نهایی نواحی پنجگانه شهر زابل

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۶۰.....	جدول (۳-۱): جمعیت و جنسیت شهر زابل در سال ۱۳۹۰.....
۶۲.....	جدول (۳-۲): توزیع پرسشنامه در نواحی پنجگانه.....
۶۴.....	جدول (۳-۳) شعاع عملکردی خدمات شهری.....
۶۷.....	جدول (۴-۱): داده‌های آماری مربوط به جنس پاسخگویان.....
۶۸.....	جدول (۴-۲) : داده‌های آماری مربوط به سن پاسخگویان.....
۶۹.....	جدول (۴-۳) : داده‌های آماری مربوط به شغل پاسخگویان.....
۷۰.....	جدول (۴-۴) : داده‌های آماری مربوط به تحصیلات پاسخگویان.....
۷۱.....	جدول (۴-۵): وضعیت رضایتمندی شهروندان ناحیه ۱ شهر زابل.....
۷۲.....	جدول (۴-۶): وضعیت رضایتمندی شهروندان ناحیه ۲ شهر زابل.....
۷۲.....	جدول (۴-۷) : وضعیت رضایتمندی شهروندان ناحیه ۳ شهر زابل.....
۷۳.....	جدول (۴-۸) : وضعیت رضایتمندی شهروندان ناحیه ۴ شهر زابلی.....
۷۴.....	جدول (۴-۹): وضعیت رضایتمندی شهروندان ناحیه ۵ شهر زابل.....
۷۵.....	جدول (۴-۱۰): همبستگی بین توزیع خدمات عمومی شهر و جمعیت.....

فصل اول

مقدمه و کلیات

۱-۱- مقدمه

شهرها در طول تاریخ و در پهنه زمین همواره محل زایش و پویایی کار و زندگی و فعالیت بوده‌اند. مکانی به مثابه یک معرکه در پیشگاه موجودی به نام انسان که بسیاری از تعاملات روزمره خود را در دیداری واقعی و ذهنیتی ملموس و قابل دریافت با حواس پنج‌گانه به ظهور می‌رساند. اما این انسان امروز در آستانه دروازه‌های قرار دارد که در آن سو، این تعاملات از خرید و فروش روزانه تا معاملات جاری، از عملیات بانکی تا تحصیل و یادگیری، از مکاتبه و مکالمه تا دیدار و گفتگو، از نظر خواهی و نظر سنجی تا اظهار نظر و ابراز عقیده، از رأی‌گیری و همه‌پرسی تا مشارکت مردم، همه و همه در فضاهای مجازی و بر صفحه کامپیوترهای شخصی انجام می‌گیرد و این همه با فناوری‌های نوین اطلاعات و ارتباطات میسر شده است. رشد چشمگیر این فناوری‌ها همچنان که در تمام زمینه‌ها مدیران و برنامه‌ریزان را در انجام بهتر، دقیق‌تر، سریع‌تر و کارآمدتر وظایفشان یاری می‌نماید، در حوزه مدیریت امور شهری نیز بستر مناسبی را برای ارائه ایده‌ها و روش‌های جدید و عملیاتی کردن آن‌ها، فراهم نموده است (پورا احمد و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۰۶).

فضای عمومی شهر، صحنه نمایش زندگی روزمره مردم است و در تقابل با فضای زندگی خصوصی تعریف می‌شود. اهمیت فضای عمومی به دلیل نقشی است که در توسعه جامعه دموکراتیک بازی می‌کند؛ بین انسان و محیط و فضاهای پیرامون او، هم به صورت ناقص و هم به صورت کامل در اشکال مختلف فردی، اجتماعی، موقتی و دائم ارتباط برقرار می‌باشد (OLIVER, 1975: 22). این در حالی است که بسیاری از موانع شهری، معماری و کالبدی مشارکت اجتماعی و حضور مردم را در این فضاها دچار مشکل می‌کند. مناسب‌سازی فضاهای عمومی شهری که در نقش خدماتی فعال هستند سبب می‌شود که کلیه افراد جامعه امکان حضور و فعالیت در عرصه‌های مختلف که حق طبیعی و لازمه حیات انسان است را داشته باشند.

جهت مناسب‌سازی این خدمات شهری، جهت دسترسی بهینه مردم به خدمات مورد نظر (دسترسی به: مراکز آموزشی دبستان، راهنمایی، دبیرستان، مراکز بهداشتی و درمانی و بیمارستان، پایانه مسافربری، دفاتر خدمات پستی، پارک‌ها و فضای سبز، کلابتری و کتابخانه‌ها) می‌باشد. اهمیت دستیابی آسان و در دسترس بودن خدمات شهری مورد نیاز شهروندان و آدمیان که اصلی‌ترین بازیگران شهر می‌باشند، برای گروه‌های مختلف استفاده‌کننده از این فضاها، بر همگان آشکار است (شمس‌الدین سعید و همکاران، ۱۳۹۲: ۳). لذا در این پژوهش به بررسی چگونگی توزیع این خدمات در شهر زابل پرداخته می‌شود و سپس با استفاده از نرم‌افزار Arc GIS و مدل AHP سعی در مکان‌یابی بهینه این خدمات و کاربری‌ها جهت دسترسی بهینه شهروندان بر اساس شبکه دسترسی‌ها به این خدمات پرداخته می‌شود.

وجود نابرابری و عدم تعادل فضایی در ساکنین نواحی مختلف یک شهر به هیچ وجه پدیده‌ای جدید در هیچ یک از شهرهای جهان نیست، اما در کشورهای در حال توسعه به دلیل فاحش بودن تفاوت‌های اجتماعی - اقتصادی، نابرابری و عدم تعادل فضایی شهرها تشدید شده است (عبدی دانشپور، ۱۳۸۸: ۳۷)، زیرا ساختار فضایی متعادل در شهرها نوعی از پایداری شهری است و زمانی محقق خواهد شد که هماهنگی و سازگاری منطقی بین پراکنش جمعیت و توزیع در شهرها به وجود آید.

گزارش نهایی این پژوهش در چهار فصل به شرح عناوین زیر ارائه می‌گردد:

فصل اول: مقدمه و کلیات تحقیق

فصل دوم: مبانی نظری تحقیق

فصل سوم: روش‌شناسی تحقیق

فصل چهارم: یافته‌های تحقیق، نتیجه‌گیری و پیشنهادات

۲-۱- بیان مسئله تحقیق

یکی از اصلی‌ترین مفاهیمی که از دهه ۷۰ وارد جوامع انسانی شد، عدالت اجتماعی بود. اساس عدالت اجتماعی بر این است که برابری‌های اقتصادی و اجتماعی جامعه بر سازمان فضایی آن تأثیر دارد و نیز هر گونه تغییر در سازمان فضایی در روابط اقتصادی- اجتماعی و توزیع درآمد در جامعه اثر مستقیم دارد (هاروی، ۱۳۷۶: ۵).

در واقع "عدالت اجتماعی" یک مفهوم هنجاری است و با این سؤال که چه کسی چه چیزی را در کجا بدست می‌آورد و یا به طور دقیق‌تر، باید بدست آورد، سروکار دارد (Smith, 1994, 49). همچنین "عدالت اجتماعی" به تخصیص عادلانه "هزینه‌های اجتماعی" و "ظرفیت‌های محیطی" توجه دارد. بدین لحاظ جغرافی‌دانان شهری، موضوع توزیع هزینه‌های اجتماعی یا سرمایه‌های اجتماعی را از چشم‌انداز "عدالت اجتماعی" تحقیق می‌کنند، تا بدین وسیله توزیع اجتماعی - فضایی وضع موجود را با مفهوم هنجار اخلاقی محاسبه نمایند. در این مسیر به معانی جبران یا تصحیح وضعیت‌های نابرابر توجه می‌کنند. در دهه‌های اخیر جغرافیدانان شهری، بحث‌های "عدالت اجتماعی" تا تحلیل‌های جدید بی‌عدالتی شهری را، مهم و با اهمیت می‌شمارند. در جغرافیای شهری، نتایج فرایندهای باز ساخت اجتماعی - اقتصادی که منجر به ایجاد مکان‌های خاص در داخل ساخت اجتماعی - فضایی شهر است، مورد تحلیل قرار می‌گیرد (Pacione, 2001, 94).

همچنین سهم توزیعی رفاه انسانی را در رابطه با سؤال چه کسی، چه چیزی را در کجا و چگونه بدست می‌آورد در بعد فضایی تحلیل می‌کند. در حقیقت علم جغرافیا درصدد یافتن نوعی سازمان‌یابی فضایی است که سبب بهبود وضعیت مناطق محروم شود. شرط لازم و اولیه چنین کاری این است که معیار اجتماعی عادلانه‌ای اولاً برای تعیین مرزهای مناطق و ثانیاً برای تخصیص منابع به این مناطق را در اختیار داشته باشیم (مرصوصی، ۱۳۸۲: ۴۳).

پس عدالت اجتماعی به لحاظ جغرافیایی و فضایی، توزیع منابع عمومی با سیاست‌ها و خط‌مشی‌های اجتماعی و جغرافیایی می‌باشد. اسمیت^۱ باز توزیع جغرافیایی را در رابطه با این سؤال مطرح می‌کند: "چه کسی چه چیزی را در کجا بدست می‌آورد؟ بعد فضایی عدالت نیز توسط تاتز^۲ و هاروی^۳ در ارتباط با نقشی که قوانین عمومی در باز توزیع درآمد کل و یا واقعی و چگونگی کیفیت رفاه دارند مورد تاکید قرار گرفته است (همان، ۱۳۸۲: ۴۴).

شهرها بارزترین محیط زندگی انسان بشمار می‌روند و هم اکنون حدود ۴۹ درصد از مردم کره زمین در شهرها زندگی می‌کنند. اما شهرها به عنوان محیط‌هایی که باید بستر کیفیت مطلوب برای انسان‌ها باشند، در برآورده کردن نیازهای ساکنان خود و تأثیر گذاری در کیفیت زندگی آنان دچار مشکل هستند، لوکربوزیه در این باره می‌گوید: شهرها ابزار کارند اما دیگر چنین وظیفه‌ای را نمی‌توانند برآورند و تأثیر خود را از دست داده‌اند (یغفوری، رفیعیان و راز دشت، ۱۳۸۹: ۲).

بر این اساس، تحلیل تمرکز فضایی خدمات و امکانات شهری و چگونگی دسترسی به آن در قالب مدل یکپارچه دسترسی و تحلیل رابطه بین تمرکز خدمات و میزان دسترسی که به نوعی تصویرگر عدالت اجتماعی شهری می‌باشد مسئله اساسی تحقیق را تشکیل می‌دهد.

شهر زابل به عنوان یکی از شهرهای استراتژیک مرزی شرق کشور است که مساحت آن شهر در داخل محدوده مصوب طرح تفصیلی (۱۳۸۵)، بالغ بر ۲۰۸۴/۵ هکتار است ۱۳۲۸/۸ هکتار اراضی خالص شهری است و ۷۵۵/۷ هکتار اراضی ناخالص شهری). سرانه کل زمین به ازای هر یک از ساکنین شهر در حدود ۱۴۴/۵ متر مربع است (اراضی خالص شهری ۹۲/۱ متر مربع و اراضی ناخالص شهری ۵۲/۴ متر مربع است. بدین ترتیب، تراکم ناخالص شهری ۱۰۸/۶ نفر در هکتار بوده است.

^۱ - Smith

^۲ - Teitz

^۳ - Harvey

شهر زابل با ۵ ناحیه و ۳۸ محله و روستاهای هم‌جوار در حال ادغام به شهر الگوهای متفاوتی را در دسترسی به خدمات ارائه می‌دهند. بیشتر خدمات و عناصر فعالیتی متمایل به مرکز شهر تمرکز یافته‌اند و فضاهایی که در دوره‌های معاصر به دلیل افزایش مهاجرت و رشد جمعیت شهری شکل گرفته‌اند با کمبود خدمات مواجه هستند. با توجه به موارد مطرح شده، در این پژوهش بر آنیم تا به سؤالات زیر پاسخ دهیم.

۱-۲-۱- سؤالات تحقیق

با توجه به مطالب گفته شده می‌توان سؤالات اصلی تحقیق را این گونه بیان کرد:

۱- شهروندان شهر زابل تا چه اندازه از توزیع فضایی خدمات و امکانات شهری رضایتمند هستند؟

۲- بین توزیع فضایی جمعیت و امکانات و خدمات شهری زابل چه رابطه‌ای وجود دارد؟

۱-۲-۲- فرضیات تحقیق

۱- بین توزیع فضایی خدمات و امکانات شهری و رضایتمندی شهروندان از آن‌ها رابطه معنی‌داری وجود دارد.

۲- به نظر می‌رسد توزیع امکانات و خدمات شهری زابل بدون در نظر گرفتن جمعیت صورت گرفته است.

۱-۳- پیشینه تحقیق

پژوهش‌های توسط پژوهش‌گران داخلی و خارجی صورت گرفته که در زیر به برخی از آن‌ها به عنوان پیشینه‌ی پژوهش اشاره می‌شود:

۱-۳-۱ - تحقیقات داخلی

با مطالعه و کنکاش در متون علمی به گزارش‌ها، تحقیقات و پروژه‌های انجام شده در حوزه مدیریت بحران زلزله، برخی از آن‌ها مرتبط با موضوع تحقیق حاضر تشخیص داده شده در ادامه به عنوان پیشینه تحقیق به آن‌ها اشاره می‌شود.

خاکپور و باوان پوری (۱۳۸۸) در تحقیقی با عنوان «بررسی و تحلیل نابرابری در سطوح توسعه‌یافتگی شهر مشهد»، توزیع فضایی خدمات شهری را با سطح برخورداری مناطق شهر مشهد با استفاده از مدل موریس و نرم افزار ArcGIS، با هم مقایسه کرده که نتایج نشان دهنده‌ی رابطه منفی بین تعداد جمعیت مناطق و سطح برخورداری از خدمات شهری است.

داداش‌پور و رستمی (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان «بررسی و تحلیل نحوه‌ی توزیع خدمات عمومی شهری از دیدگاه عدالت فضایی مطالعه موردی شهر یاسوج»، عدالت فضایی را از دو دیدگاه: برابری مبنا و نیاز مبنا در توزیع خدمات با استفاده از پانزده نوع خدمات عمومی مورد توجه قرار داده‌اند. نتایج تحقیق نشان از بی‌عدالتی در توزیع خدمات عمومی شهری در محلات مرکزی، جنوب شرقی و غرب شهر یاسوج دارد.

تیربند و اذانی (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «توزیع امکانات و خدمات شهری بر اساس عدالت اجتماعی (مورد شهر یاسوج)»، بر اساس توزیع خدمات در سطح مناطق و نواحی شهری پرداختند و به این نتیجه رسیدن که ابتدا نواحی ۱ و ۲ شهری و سپس مناطق ۳ و ۴ به امکانات توسعه و ارزش افزوده دست یافته‌اند.

لطفی و کوهساری (۲۰۰۹) در مقاله‌ای با عنوان «سنجش قابلیت دسترسی به خدمات محلی در شهر تهران» با در نظر گرفتن دو رویکرد برابری فرصت‌ها و عدالت نیاز مبنا به بررسی خدمات آموزشی، تجاری و فضای سبز در مقیاس محله پرداخته‌اند. ابتدا میزان دستیابی بلوک‌های شهری را با روش مینیمم فاصله و روش فازی ارزیابی کرده و سپس میزان دستیابی ساکنین را با شاخص

محرومیت اجتماعی - اقتصادی ساکنین در بلوک‌های شهری مقایسه کرده‌اند. نتایج یافته‌های تحقیق، نشان از نابرابری اندک محله‌های شهر در دستیابی به خدمات بوده است.

۲-۳-۱- تحقیقات خارجی

تسو و همکاران در سال (۲۰۰۵) در تحقیقی با عنوان «سنجش شاخص یکپارچه‌ی دسترسی محور در ارتباط با عدالت فضایی در خدمات عمومی شهری» در یکی از شهرهای تایوان، سعی در ارائه شاخصی یکپارچه از عدالت فضایی داشته‌اند. آن‌ها سه مشخصه شعاع خدمات رسانی و شعاع تأثیرگذاری منفی تسهیلات، را برای توزیع خدمات در نظر گرفته و با ترکیب این سه مشخصه، شاخص یکپارچه سنجش عدالت فضایی مطرح کرده‌اند و برای نمایش الگوی فضایی شاخص عدالت فضایی از روش خود همبستگی فضایی محلی استفاده کرده‌اند. نتایج یافته‌های آن‌ها، بیانگر توزیع ناعادلانه خدمات عمومی شهری در این شهر بوده است.

تالن و انسلین (۱۹۹۸)، در پژوهشی با عنوان «ارزیابی عدالت فضایی: ارزیابی دسترسی به فضاهای بازی عمومی» به منظور تحلیل عدالت فضایی مبنای کار خود را رویکرد نیاز محور قرار دادند و برای تحلیل نحوه‌ی توزیع خدمات شهری، از شاخص دسترسی استفاده کرده‌اند. نتایج یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که برای دستیابی به عدالت فضایی باید خدمات و تسهیلات در ارتباط با مشخصه اقتصادی - اجتماعی افراد، مکان‌یابی و توزیع شود.

۴-۱- اهداف تحقیق

این تحقیق در پی دستیابی به اهداف زیر می‌باشد:

۱- تحلیل پراکنش فضایی امکانات و خدمات شهری در شهر زابل و شناسایی نواحی تمرکز و تفرق تسهیلات شهری.

۲- شناخت رابطه‌ی میان توزیع فضایی جمعیت و امکانات و خدمات شهری در نواحی شهر زابل

۳- شناسایی محدوده‌های نیازمند برای برنامه‌ریزی تمرکز خدمات عمومی شهری.